

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Panegyrici latini - Cod. Karlsruhe 457

[S.l.], [15. Jahrh.]

Gentiliaci rhetoris panagiricus dictus Divo Max. Augus.

[urn:nbn:de:bsz:31-69243](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-69243)

GENTILIACI BETHORIS OPTIMI PANNA
GIRICVS DICTVS DIVO MAX. AVGVVS

SVM omnibus festis diebus sacratissime Imperator
debeat hunc uester diuinis rebus equari. tu
precipue celeberrimo isto et imperantibus
uobis letissimo die ueneratio numinis tui
cui sollempni sacre urbis religionem iungenda est. Verum
est enim profecto quod de origine illius ciuitatis accepimus
primam in ea sedem numinis uestri sanctum illud uenerandumque
palatium regem aduenam condidisse sed hercu-
lem hospitem consedissee. neque enim fabula est de licentia
poetarum: nec opinio de fama ueterum seculorum: sed
manifesta res & probata sicut hodieque testatur herculis
ara maxima & herculei sacri custos familia pinaria prin-
cipem illum tui generis: ac nostris pallantea mœnia adisse
uictorem & parua tunc licet regia summa tamen religionem sus-
ceptum future maiestatis dedisse premordia ut esse posset
domus caesarum que herculis fuisset hospitium. Iure igitur
hoc die quo immortalis ortus domine gentium ciuitatis
uestra pietate celebratur: tibi potissimum Imperator in
uicem laudes canimus et gratias agimus que similitudo
ipsa stuporis tui: ac uis tante nature ad honorandum natale
romæ diem tam liberalem facit ut urbem illam sic colas
conditam quasi ipse condideras. Re uera enim sacratis-
sime Imperator merito quousque te tuumque fratrem romani
imperii dixerit conditores. Estis enim quod est proximum resti-
tutores. Et licet hic illi urbi natalis dies quod pertineat
ad originem. pro. Ro. uestri imperii primi dies sunt principes ad
salutem. Quare si nunc romæ magistratus & pontifices: et

sacerdotes uir^u parentes urbis & statores deos herculis templa
 uenerantur. & partā aliqñ ex uictoria p̄dam a flumine Ibero
 et cōscio occidui solis oceano ad pabula tyrrhena cōpulerit. &
 in palatino iugo uenturo tibi uestigia reliquent. Quanto
 tandem studio nos hic cōuenit. qui te p̄sentem inuenimur
 deum toto quid orbe uictorem. Sed nūc cum maxie mea
 dem occidentis plaga nō pastore trino capite deformē. sed
 prodigiū nūto tetrus opprimentē q̄qd spūs & uocis habem
 omne id tu in laudib; tuis nō occupare mō sed si res poscat
 abstumere. Vnde igitur ordiar. Cōmemorabo nimirū patrie
 tue in rē p. merita. Quis n. dubitat qñ multis iā seculis
 ex quo iures illius romanū nomen accesserint italia qd
 sit gentū domina glorie uetustate sed pannonia uirtute
 An diuinā generis tui originē recensebo. quā tu nō mō factis
 sed etiam nōis successione testaris. An quemadmodū educa
 tus institutus q; sis p̄dicabo in illolimitē illa fortissimā
 sede legionū. Inter disarsus strenue iuuentutis & armorū
 sonitus tuus uagantib; obstrepentes finguntur hec de Ioue. Sed
 te te uera sunt impator. an tuas res gestas enumerare cona
 bor. que te prima signa imperatoris auspicijs inaugurauē
 rint. que castra dominū habitura suscepit. que bella dedū
 xerint. que uictoriae au-xerint. Ibo salicā uestigijs uirtutis
 tue colligendis per totū Istiū lūitem. per que omne qua tē
 dat euphratem & ripas peragrabo rheni & litus oceani
 S; qui uelit oīa ista complecti secula sibi optare debet et in
 numerabiles annos & quantā tu mereris etatē. faciā igit
 compendio oratiōis meę. sed damno uoluntatis quod hūc
 tempori max. cōgruit. Omittā cetera ut potissimū illud arri
 piam qd mltis fortasse mirū iudebitur & tñ rē ipā uerissi

mum ē: te cū ad restituendā rem. P. a cognato tibi dioclitiani
 noīe fueris inuocatus pl' tribuisse bñficij. q̄ acceperis: Neq̄
 M. Spetietenus ac noīe fortium imperij cōsideranda est.
 Trabes iūe triumphales & fasces consulares: & selle aurules
 & hec obsequiorum stipatio: & fulgur & illa lux diuinū
 uerticē claro orbe cōplectens iūorū sūt ornāmēta meritorū
 Pulcherrima qđ & augustissima: sed longe illa maiora sunt
 que tu impartito tibi imperio uice gratia retulisti admit
 tere in aūm tante. R. P. curam: & totius orbis fata susci
 pere & oblitum quodamō sui gentib; uiuere: & in tā arduo
 humanarū rerū stare uestigio ex quo uelut terras oēs et
 maria despicias uacillinq; oculis ac mente collustres ubi
 sit certa serenitas ubi dubia tempestas qui iustitiā uestri
 iudices emulentur: qui uirtutis iūe gloriam duces seruū
 accipere innumerabiles undiq; nūcios totidē mandata dimit
 tere de tot urbib; & nationib; & prouincijs cogitare noctes
 omīs diesq; perpeti solitudine pro omniū salute transigē
 III. Hec oīa cū a fratre optimo oblata suscepis. tu fecisti fortiter
 ille sapienter: Neq̄ enī cū. R. P. nauē secundus a puppi
 flatus impelleretur salutare manū gubernaculis addidisti
 sed cū ad restituendā eam post priorum temporū labem diui
 nū modo: ac id qđ ne unū sufficeret auxiliū preapitanti
 Romano nomini iuxta pñcipē subisti: eadem silicet auxi
 lii oportunitate qua tuus bertules ionem vñm quondam
 terrigenas bello laborantē magna uictorie parte uiuit pro
 bauitq; se nō magis a dijs accepisse celum q̄ eiusdem reddi
 disse: An nō illud malum simile monstrū biformium
 in ijsce terris fuit. quod tua cesar nescio utrū magis forti
 tudine sit repressum: an clementia mitigatum. cum mili

rares habitus ignari agricolę appetuerunt cū arator pedite
 cum pastor equite: cum hostem barbarum suorū cultorū ru
 sticus uasator imitatus est: Quod ego cursim pretereō vi
 deo enī te qua pierate es: obliuionem illius uictorie mal
 le q̄ gloriam: Qd uero statim uix dum misero illo furo
 re sopito cum omēs barbarę nationes excidū uniuersę
 gallicę minarentur: neq̄ solum burgundiones & aleman
 ni sed & Chaibones: Eruliq; iurib; primi barbarorū locis
 mlti p̄cipiti impetu inhas prouincias irruissent: Quis
 deus tam insperatam salutem nobis attulisset: nisi tu affu
 isses: Tu enī diuine prouidentię Imp. cōsilio priusq; ui
 bellum gerendum curasti: Ceteros quid perduelles quib;
 parebat ip̄a multitudo pestifera: ire passus es in profunda
 fame: & ex fame pestilentiam: mox ad triumphī ornāmē
 ta capiēda militū manib; usurus: Chaibonas tamē: Eru
 losq; nō dignatus pari estu perdere: Atq; ut interim diuina
 uirtus tua exercitatione solita nō careret aperto Marte
 atq; uno impetu perculisti nō uniuerso ad id p̄lium usus
 exercitu: sed paucis cohortib;: Quid enim opus erat mul
 titudine: cū ip̄e pugnaret: ip̄e omib; locis: totaq; acie di
 micaret: ip̄i hosti undiq; & qua resisteret: & qua cederet
 & qua fugeret occurreret: errorēq; aduersariis pariter
 ac tuus faceres cum neq; te barbari unum putarent neq;
 milites nō dico supatione atq; comitatu: sed saltem oculis
 sequi possem: Toto fere p̄lio ferebare: nō aliter quā magn'
 amnis sol & hibernus ymbribus auctus: & niuib; passim
 fluere qua campus est: Ita cuncti Chaibones: Eruliq; cunc
 ti tanta internuntione cęsi: interfectiq; sunt ut extinctos eos
 relictis domi cōiugib; ac matrib; non profugus aliquis a

V.

Chaibones &
 Eruli

VI.

prelio sed uictorie tue gloria nuntiaret. Transio innume-
rabiles tua tota gloria pugnas atq; uictorias. que etiam tot
tantisq; rebus sufficiat oratio: illi tam propum consulatus
tui auspicalem diem tacitus preterire nullo modo possum
quo tu solus omnium securus es ut quod tempus antea in
apiendis tantummodo rebus aptum uidebatur. tunc primum
potuerit sufficere peragendis: unoq; sol curriculo suo eoq;
breuissimo & offitia te consulis inchoante uidetur & ora imp-
eratoris implente: uidimus te cesar eodem die pro R. P.
& uota suscipere & coniuncta debere. Quod enim optaueras
in futurum fecisti continuo transactum ut in ipsa deorum au-
xilia que precatus eras preuenisse uidearis. & quicquid illi
promiserant ante fecisse: uidimus te cesar eodem die et
in clarissimo pacis habitu & in pulcherrimo uirtutis or-
natu bona uenia deum dixerim: ne iuppiter quid ipse
tanta celeritate faciem celi sui uariat: q; facile tu impator
togam pretextam sumpto thorace mutasti. Hastam posito
sapione rapiuisti: a tribunali temet in campum: a curuli in
equum transtulisti & rursus ex acie cum triumpho redisti
totamq; hanc urbem repentina tua in hostes eruptione soli-
citam letitia & exultatione: & auris flagrantibus: & sacri-
cijs odoribus et accensis numini tuo implesti: Ita utroq; il-
lius diei supremo tempore bis diuina res pari religione
celebrata est: Ioui dum pro futuris uouetur: Tibi dum pro
uictoria soluitur. Tale igitur auspicium illius anni quid
sequebatur nisi nouum aliqd & ingens miraculum: quod
aut magis euenire potuit illa tua in galliam transgressio
qua tu primus omnium imperator probasti romani impe-
rii nullum esse terminum: nisi qui tuorum esset armorum

pmum

etiam
dicitur

: sapio:

VII.

113
61

At qui rhenum antea uidebatur ipa sic natura duxisse ut
eo limite romane prouintie ab inmanitate barbarie uindi
carentur. Et quis unq ante uos principes no gratulatus e
gallias illo amne muniti quando no cu summo metu mi
nuere diu serena tempestas quando no cu securitate nostra
illius diluua creuerunt. Credo itidem optimam fertilemq
syriam uelut amplexu suo tegebat euphrates. Anteq deo
eletiano sponte se dederent regna persarum: veru hoc iouis
sui more: nutu illo patrio quo omnia contremiscunt & ma
iestate uri nois cosecutus est. Tu aut Imperator inuete fe
ras illas indomitas q gentes uastatione: preliis: cedib: fer
ro igneq domuisti. Herculei generis hoc factum est uirtuti
tue debere quod uindicas. Exinde igitur soluto animo: ac
libero sumus: licet rhenus arescat: tenuiq lapsu iux leues
calculos perspicuo uado pellat, nullus inde metus est. Quicqd
ultra rhenu perspicuo, romamum est: sic illa quondā roma
na potentiae diu emula: & inimica carthago a P. Scipione
deuicta e: cu traiecto in Africa exercitu hanibalem ab ita
lie uastatione reuocauit. Audieras hec imperator: an ipsa
per te diuina mente perspexeras: ita demu hostes funditus
posse subuerti si in propriis sedibus uincerentur: nec preda
modo quam cepissent amitteret: sed ipi conuuges & liberos
suos & parentes suos: & carissima omnia capta mgeret.
Hoc siue cognitum secutus es: seu te auctore fecisti: utruq
pulcherrimu est: neq eni maiore laudem magnaru rex
emuli q ipi merentur auctores. Quin immo quis optimu
intente rei cosilium fortune comittitur: iteratu uero ide
atq repetitu ad certam iudicij gloriam pertinet. Ideoq hoc
ambo factatissimi Impatores ipso estis scipione potiores.

VIII.

VIII. qđ & tu aphyricanum & te Diocletianus imitatus ē: Ingres-
 sus ē nup̄ illam quę rhetię est obiecta germania: simili
 q; uirtute ultra romaniū limitem uictoriam protulit: adeo
 nūm̄ illius simpliciter: amanterq; quicqđ pro his ceteris
 feceras retulisti: cum ex diuersa orbis parte coeuntes inuicē
 tās dextās cōtulisti: adeo fidum illud fuit fraternūq; obse-
 quium in quo uobis mutua prebuisis omniū exempla
 uirtutum: atq; inuicem uos quod fieri iam posse nō ui-
 uidebatur auxistis: Ille tibi ostendendo dona persica
 Tu illi spolia germanica: S; neq; illū uirtutes tuę bellice
 a liberalitate: nec illius opes te a bellica uirtute reuocarūt
 Ambo nūc estis largissimi: ambo fortissimi: atq; hac ipsa
 uestra similitudine magis magisq; cōcordes: & qđ omni
 cōsanguinitate certius est uirtutib; fratres: Sic fit ut uo-
 bis tantū impiū sine ulla emulatione comune sit: neq;
 ullum inter uos discrimen ēē patiamini: Sed planē ut
 gemini illi reges lacedemones: heraclide: & p. pari sorte
 teneatis: Quāq; hoc uos meliores & iustiores qđ illos mater
 astu coegit cum nemini fateretur quē prius edidisset in
 lucem: pari etatis auctoritate regnare: vos hoc sponte fa-
 citis quos in summis rebus equauit nō uultuū similitu-
 do: sed morum: Attamē illos si discrimen sui scire potuis-
 sent: minus mixtū fuisset exiguam sibi communicasse re-
 gionem: quę sepe uno die impiger uiator emensus est
 vos uero qui impiū nō terret: sed celi regionib; terminatis
 tantā uim: tantā potestate mutuo uobis impartire diui-
 ne profecto immortalisq; fiducia ē: quā cupiditas nulla
 perturbet: et tamē uides. Imp. nō inuenire ex omī anti-
 quitate qđ comparē uobis nisi herculeę gentis exemplū

Heraclide

X.

102
114

nam ille quid magnus Alexander iam mihi humilis uidetur
modo regibus sua regna reddendo cum tam multi reges imp
atores uestri clientes sint: cum per te regnum receperit Genio
boni: desatque uero minus acceperit: Quid enim ille aliud ex
petiuit ad conspectum tuum cum omni sua gente ueniendo nisi
ut tunc demum integra regnaret auctoritate cum te Maxi
mianum placasset: ostendit ille te identidem ut audio po
pularibus suis & intueri diu iussit: & obsequia discere cum
tibi ipse seruaret: hoc eodem modo Rex ille persarum nunquam se
ante dignatus hominem confiteri fratri tuo supplicat totumque
si ingredi ille dignetur regnum suum pandit: offert: Inter
uaria maria eximie pulchritudinis ferat mutue amicitie
nomen impetrare contentus promeretur obsequio: vestra XI.
hec concordia facit inuictissimi principes ut uobis tanta equa
litate successuum et fortunam respondeat: Rem per enim una
mente regitis: neque uobis tanta locorum diuersitas obest: quo
minus etiam uelut inuictis dexteris gubernetis: Ita quous
maiestatem regiam geminato numine augeatis utilitatem
imperii singularis consentiendo retinetis: Quare si non fru
stra greci poetae hominibus iustitiam colentibus repromittunt
binos gregum fetus: & duplices arborum fructus nunc omnia
gentibus uniuersis gemina debentur quarum uos domini
tam sancte iustitiam & concordiam colitis: Tu quid certe
impator tantum esse in concordia bonum statuis ut et eos que eccla
ste potissimo funguntur officio necessitudine tibi & affini
tate deuinxeris id pulcherrimum arbitratus adherere lateri
tuo non timoris obsequia: sed uoca pietatis: Quorum duetu pro
xime cum felicissimis uiris auspicijs uterentur lubrica illa
fallaxque gens barbarorum: ut merebatur affecta est: vestra

*Iuppiter celi Rector.
Hercules Terræ Pacator.*

XII.

hec Imp^{is} ur̃a laus ē. A uobis proficiatur et qđ per alios ad
ministratur: ut enī oīa commoda celo terraq; parua licet di
uersorū numinū ope nobis prouenire uideantur: a sumis
tñ auctorib; manant Ioue rectore celi & hercule pacatore
terrarū. Sic omnibus pulcherrimis rebus et que aliorum
dictu geruntur Diocletianus facit Tu tribus effectū vr̃e
inq; fortunę vr̃e felicitatis ē Imperatores q; iā milites vr̃i
ad oceanum peruenere uictores. Iam cesorū in illo litto
re hostium sanguinē fluctus reciprocū sorbuerūt. Quid nūc
animi h̃t ille pirata cū fretū illud quo solo mortē suā huc
usq; remoratus ē pene exercitus uiros uideat ingressos obli
tosq; nauium refugū mare secutos ēē qua cederet. Quā
nūc insulam remotiore: quē aliū sibi optet oceanum. Quo
deniq; pacto effugere penas. r. p. pōt: nisi si hausti terre
deuoretur: aut turbine aliq; indeuia saxa rapiatur. Edifi
catę sunt ornateq; pulcherrimę classes cunctis siml' annib;
oceanū petiture; neq; solum ad percipiendas eas certatim
hoīes laboratū: s; et ad exapienda flumina repente cre
uerūt. Toto fere anno. imp. quo tibi opus erat serenitate
ut naualia texerentur: ut trabes cederentur: ut artifi
cum animi iugerēt: ut manus ne torpescerēt: nullus
fere dies imbrē sedatus est: Hyems ip̃a ueris tempiem
imitata ē: Iam nō septentrioni nos putauimus subiaccere
sed quasi translatis siderib; aut terris meridiani celi senti
mus clementiam. Fluuus hic noster diu pluuias: pabulo
carens impatiens erat nauū: solam naualib; tuis materia
deuehebat. Ecce autē subito cū iā deducti liburnas oporteret
tibi uberes fontes terra submisit: tibi largos imbres iupiter
fudit: Tibi totis fluminū alueis oceanus redundauit: ita

ita in aquas sponte subeuntes impetū nauigia fecerūt leni mō
cōmota nisi ducentiū quorū ad felicissimū illud exordium ma
gis opus erat nautico carmine q̄ labore: facile igitur qui
uis intelligit Impator quā prosperi te successus in re mariti
ma secuturi sint: cui iam sic tempestatiū oportunitas obsequa
tur: felix igitur talibus roma principib: fas est enī ut hoc
dicendi munus prius unde cepimus terminemus: felix inq̄
& multo nūc felicitior q̄ sub remo & romulo tuus: Illi enī
q̄uis fratres gemini: certauerūt tamē uter suū tibi nomē
imponeret diuersosq̄ montes & auspicia cepērunt: Hi uero
cōseruatores tui: sit licet nūc tuū tanto maius imperium
q̄to latius est uetere pomerio q̄qd hōies colunt nullo circa
te liuore contendūt: Hi cū primū ad te redeant triumphā
tes uno cupiunt inuehi curru: simul adire Capitoliū: siml
habitare palatium: vtere queso tuorū principum utroq̄ co
gnomine: cum nō cogaris eligere licet nūc siml herculia dica
ris & iouia: O quanta nūc Imperator illa ciuitas ēēt au
gustior si uos stipatos uestro senatu in illa capitolini iouis
arce cōspiceret: quē nūc sine dubio presentiam uestri sibi fin
git: sedes urōz: numinū frequentando: & ibidem sicut a ma
ioribus institutū est: inuocando statorem iouē herculēq̄ ue
torem: Hoc enī quondam illi deo cognomē ascripseris qui
cum piratas oneraria naue uisisset ab ipō audiuit hercule
per quietē illius ope uictoriā cōgisse: adeo sacratissime Imp.
multis iam seculis inter offina est numinis tui superare
piratas: sed profecto mature ille illucescet dies cū uos uideat
roma uictores & alacrem sub dextera filiū quē ad honestissimas
Artes omnib: ingenij bonis natum felix aliquis preceptor ex
pectat: cui nullo labore cōstabit diuinā immortalēq̄ progeniē.

XII.

: Remus: et
: Romulus

: Pomerium

XIII.

ad studiū laudis hortari: Nō necesse erit camillos & ma-
ximos: & curios: & catones proponere ad imitandū qn-
potius uīra illa facta demonstrent: vos identidem & sem-
per ostendane presentes: & optimos imperatorie institutio-
nis auctores: Interim tamen te gentiū dominā quoniā
hūc optatissimū principem in galliis suis retinet ratio
r. r. quęsumus si fieri pōt ne hūc inuideas ciuitati: cui
nunc ille similitudinē maiestatis sue confert natalem
tuum diem cēlebrando in ea consuetudine magnificen-
tię tuę debite: Teq; ipm imperatorem oramus ut etiā cū
uos totius orbis securitate cōposita illa impii uīri mater
acceperit amplexus eius artissimos interdū piis manib;
resoluatis: tu q; potissimū: Credo enī hoc idem Diocletia-
nū oriens rogat: Has prouincias tuas frequenter illu-
stres & profundissima licet pace florentes aduentu nu-
minis tui reddas feliciores, vides imp quanta uis sit tu-
orum in nos celestium beneficiorū: Ad huc presētia tua
frui mur: & iam reditum **D E S I D E R A M U S**

**PANAGYRICVS SEXTVS DICTVS. MAX. &
DIOCLETIANO FINIT INCIPIT FORV
DE M GENETHLIACVS:**

Mnes quid hōies sacratissimē imp. qui ma-
iestati uestre laudes canunt: & gratias agūt
debitum vobis conantur exsoluere: quis
enim ē qui posset implere: sentio tamē

ame precipue hoc pietatis officio iure quodam sacro
sancti foenoris postulari ut expectationē sermonis eius
quē tuus quinquennialib; preparaueram hac gemini
natalis predicatione cōpensē & dominandi munus